

ULTIMUL INTERVIU AL PARINTELUI DUMITRU STANILOAE

Numarul suplimentului "Alfa & Omega" din luna noiembrie 1993, ce trebuia sa fie dedicat celor 90 de ani pe care urma sa-i implineasca Parintele Dumitru Staniloae, ma urmasa demult si nu-mi dadea pace. De fapt, noi ii dedicasem, in mare parte, primul numar al suplimentului, in noiembrie 1992, cand Parintele implinise "numai" 89 de ani. Asa ni se paruse ca e bine, sa incepem cu el, cu cea mai reprezentativa personalitate pe care a dat-o spiritualitatea romaneasca in Teologie.

M-am grabit, deci, sa ma duc sa iau cateva cuvinte de la Parintele Dumitru, inca de la sfarsitul lui august 1993, nu cu gandul ca vor fi ultimele, ci cu gandul de a evita aglomeratia si oboseala din preajma aniversarii, cand presupuneam ca va fi asaltat de jurnalisti. Parintele tocmai se intorsese acasa, dupa cateva zile petrecute la Manastirea Tiganesti. L-am gasit ostenit si slabit. Vorbea cu greutate si tusea il ineca des. Duhul ii era insa la fel de viu si de prezent. In ciuda avertismentului Maicii Filoftea, care-l ingrijea, l-am ostenit trei sferturi de ceas.

*Acum, cateva lucruri pot fi citite intr-o alta lumina: aceea de **testament**. (C. N.)*

Costion Nicolescu: *Care a fost cea mai mare bucurie a Sfintiei voastre in aceasta viata?*

Parintele Dumitru Staniloae: Nu stiu care a fost cea mai mare bucurie. Am avut mai multe bucurii, pe rand. O mare bucurie a fost casatoria cu sotia mea. Apoi, a fost o bucurie aparitia fiecarei carti. Multe bucurii mi-au fost daruite de Mitropolitul Nicolae Balan de la Sibiu , cand m-a numit profesor la Facultatea de Teologie din Sibiu , sau cand mi-a oferit sa conduc redactia revistei *Telegraful Roman*. Mare bucurie a fost legatura cu Nichifor Crainic, care m-a invitat sa scriu la *Gandirea*. O mare bucurie a fost faptul de a fi fost ales membru al Academiei Romane si Doctor Honoris Causa al Universitatii din Bucuresti.

C. N. : *Dar cele mai mari dezamagiri ?*

Pr. D. S. : Dezamagire a fost cand s-a instaurat comunismul in tara . Atunci, niste colegi de la Sibiu , care fusesera intai de extrema dreapta, au trecut de partea comunistilor si m-au scos de la Rectorat si de la *Telegraful Roman*, in 1947. Mitropolitul Balan, foarte necajit. s-a dus la Bucuresti si a insistat sa se revina asupra hotararii, dar nu a reusit. S-a intors plangand la Sibiu . Instaurarea comunismului a fost o mare dezamagire, cea mai mare durere.

C. N. : *Care credeti ca a fost perioada cea mai rodnică din viața dumneavoastră?*

Pr. D. S. : O perioadă rodnică a fost aceea când mi s-au concretizat niște osteneli, între 1938-1940; am tipărit mai multe cărți atunci: *Viata și învățătura Sfântului Grigorie Palama, Ortodoxie și romanism, Iisus Hristos sau restaurarea omului...* Apoi, perioada de după ieșirea din închisoare. Am putut continua, după 1970, *Filocalia*, începută înainte de '47 la Sibiu. Am continuat până la al 12-lea volum. De asemenea, am publicat *Dogmatica*, în trei volume, *Spiritualitatea ortodoxă, Comuniune și spiritualitate românească în Liturghia ortodoxă* și o carte despre *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*. Au fost și mai multe volume de traduceri din Sfântii Părinți, cu bogate comentarii. A fost o perioadă foarte rodnică, în fiecare an apărea o carte.

C. N. : *Este o deosebire între a sluji Sfânta Liturghie și a scrie cărți teologice?*

Pr. D. S. : Amandouă sunt importante. Să te simți în Hristos, să te rogi Lui să vină în timpul Liturghiei, să te rogi Tatălui să trimită pe Duhul Sfânt, ca să prefacă pâinea și vinul în Trupul și Sângele lui Hristos. Să te rogi împreună cu oamenii din biserică, mereu cu conștiința că ești în prezența lui Iisus Hristos. Sigur, este important și a lămurii lucrurile despre Sfânta Treime, despre Hristos. Am trăit amandouă aceste bucurii. Eu le-am văzut totdeauna împreună. Nu poate exista una fără cealaltă. Cât m-au tinut puterile, slujeam Sfânta Liturghie în fiecare duminică și sărbătorile la vreo biserică din apropiere, sau pe unde eram invitat.

C. N. : *Dintre toți oamenii care au stat în preajma dumneavoastră, cui datorati mai mult?*

Pr. D. S. : Părinților mei. Ei m-au învățat să mă închin, să am viața curată, în smerenie, să nu judec pe alții, mi-au trezit dragostea de a-L predica pe Hristos.

C. N. : *Recent, la Bangalore, în India, a avut loc o sesiune, centenară, a "Parlamentului" religiilor (înființat în 1893 la Chicago), la care a participat și Biserica noastră (singura dintre cele ortodoxe) cu un delegat. Poate să ne fie de folos?*

Pr. D. S. : Nu cred! Sau, eventual, ar trebui să fie un parlament de luptă, în care fiecare să-și expună învățătura lui. Părinții n-au vrut să tina Sinoade ecumenice cu arienii și nestorienii. Ecumenismul este rău înțeles. Trebuie să observi imediat ce-i lipsește unei învățături, unde este erezia în învățătura despre Hristos – și să critici. Trebuie să spui nu numai ce este adevărat în învățătura ta, ci și ceea ce este greșit în învățătura altora.

C. N. : *Știi ca aveți prieteni printre catolici și protestanți. Care trebuie să fie relația cu oamenii de alte religii?*

Pr. D. S. : O relație umană naturală. Dacă are nevoie de ajutor, îl ajută; dar totdeauna adevărul învățăturii rămâne. Eu am fost pe la diferite universități, mai ales protestante, și am expus învățătura ortodoxă. Protestanții au multe lipsuri, n-au Biserica, preotia, dar, sunt, așa, mai largi, nu m-au contrazis. Cu catolicii este mai greu; dacă le spui că le lipsește ceva, atunci ei se supără și refuză să mai discute. [...]

C. N. : *Care credeti ca ar fi slabiciunile și care forța Bisericii noastre astăzi?*

Pr. D. S. : Slabiciunile sunt ale unor oameni care fac parte din ea și o reprezintă. Biserica este dincolo de toate acestea. Ea trăiește în noi când trăim cu sinceritate și grija prezența lui Dumnezeu. Slabiciunile oamenilor sunt ale oamenilor. Azi suntem mai reci în credință, mulți preoți nu-și fac toată datoria pe care și-ar putea-o face: să fie mai des printre oameni, să nu aștepte numai să fie invitați să

face slujbe, ci sa fie si ei printre oameni, sa intre in casa unui om bolnav. Ar trebui sa-si poarte tot timpul cu cinste si cu demnitate haina preoteasca, chiar si atunci cand merge pe strada. Sa se poarte dupa randuiala veche, cu barba... sa-l recunoasca lumea si dupa port, si dupa vorba, sa se apropie de oameni, sa-i intrebe ce griji au. Preotul nu trebuie sa vorbeasca decat despre Dumnezeu, sa arate cat este de minunat, cum le-a creat si ni le-a dat pe toate, sa fie necurmat un vestitor al lui Dumnezeu, sa se vada ca tine sa slujeasca pe Dumnezeu si sa-i ajute pe oameni din aceasta constiinta a prezentei lui Dumnezeu. Forta Bisericii este credinta deplina despre Hristos, > trairea Lui prin Taine si explicarea acestei traiiri. Biserica da constiinta ca Dumnezeu este mereu printre noi. Preotul trebuie sa binecuvanteze toate lucrurile in numele Domnului. Dar si omul sa binecuvanteze prin rugaciune: cand se asezaza la masa, cand se scoala, cand se culca si mereu. Binecuvantarea da imediat constiinta ca Hristos este prezent. In toate este prezent Hristos – asta e propriu Ortodoxiei. Hristos nu este separat de noi, chiar daca nu suntem in fiecare clipa cum trebuie. Sa fim constienti ca, totusi, Hristos este langa noi. Daca ajungem la constiinta prezentei lui Hristos, imediat ne umplem de prezenta Lui.

C. N. : *Dintre toate lucrarile Sfintiei Voastre, considerati ca este una mai importanta?*

Pr. D. S. : Poate ca *Dogmatica* e cea mai completa, cea mai bogata. Apoi, multe *Note* din *Filocalii* s-ar putea aduna, ar putea forma o teologie dogmatica duhovniceasca, de sine statatoare. Dar *Dogmatica* este cea mai sistematica.

C. N. : *Daca ati avea putere sa va asezati din nou la masa de lucru cativa ani, ce v-ati propune sa faceti?*

Pr. D. S. : As vrea sa adancesc expunerea despre Hristos in Evanghelie, in Epistolele Apostolului Pavel, in alte Epistole, in Prooroci. As vrea sa adancesc bogatia si forta lucrarii Lui. Tot despre Hristos am lucrat si as lucra si in continuare. El este Lumina care lumineaza lumea. El ne indumnezeieste, El este iubire netarmurita. Sa simtim iubirea Lui si sa simtim bogatia Lui. Orice rugaciune, daca o patrunzi, iti deschide multe taine ale lui Hristos.

C. N. : *Care sunt directiile sau contributiile din teologia Sfintiei Voastre care au facut sa va fie traduse cartile in multe limbi, fara ca sa va fi preocupat vreodata direct de acest lucru?*

Pr. D. S. : Am atins inima teologilor occidentali prezentandu-L pe Hristos ca pe Cel ce vine cu iubire catre noi, am atins coarda simtirii lor. N-am ramas la o expunere teoretica simpla, sau la aceea a Ortodoxiei ca fiind un simplu rit crestin intre altele asemenea. Ritul nu este o forma oarecare. Daca nu ai invatatura apostolica despre Hristos si Liturgia apostolica, nu-L ai pe Hristos intreg. Ritul exprima credinta, in slujbele Bisericii iti exprimi credinta in Hristos cu toata convingerea ca El e prezent. Cand spui “Doamne miluieste“, crezi ca El are multa mila de noi, simti mila Lui. Cand spui “Sfinte Dumnezeule“, simti sfintenia Lui, pe care o capeti si tu, adica este > necesar sa ne atinga si pe noi tot ce spunem despre Dumnezeu. Am cautat sa exprim aceasta prezenta a lui Dumnezeu prin harul, prin energia Lui necreata, prin jertfa Lui. Asta le-a placut, mai ales, occidentalilor, pentru ca ei s-au departat foarte mult de aceasta prezentare vie a lui Hristos. Odata, a venit un baptist la mine cu o carte a Sfantului Chiril despre gratie si mi-a spus: “Imi place de dumneavoastra ca ati pus accentul pe Hristos. La noi sunt numai vorbe fara continut. Am vazut la dumneavoastra continutul de gandire al Sfintilor Parinti, ati reflectat asupra lui Hristos si ati cautat sa atingeti toate coardele sufletului nostru“. Cred ca asta a fost.

C. N. : *Sunteti multumit de felul cum a fost receptata temelia teologica pe care ati pus-o la noi?*

Pr. D. S. : Eu cred ca da! Eu vorbesc despre Hristos, arat cum Hristos S-a pus pe Sine fundament. El vorbeste de Sine, de trimiterea Lui de catre Tatal, de jertfa Lui. Trebuie sa-L prezentam asa cum apare in Evanghelie si in Sfintii Parinti, care au fost cel mai aproape de Evanghelie. Azi se merge pe o linie care sa-L faca inteles pe Hristos. Niciodata nu a fost mai multa nevoie de iubirea altuia si, atunci, sa aratam cat de mult ne iubeste Hristos. Mai mult decat toti. A mers pana la jertfa, a invins moartea si a inviat pentru noi, si noi avem iubirea Lui permanenta. Nu poate fi altceva care sa placa omului mai mult decat atentia fata de el. Or, Hristos are cea mai mare atentie fata de noi. Acum si mereu. Iata, El a murit pentru noi ca sa invinga moartea si sa ne aiba in vecii vecilor. Acesta este fundamentul teologiei mele si al oricarei teologii corecte.

Aceasta implica si Treimea. Iubirea Tatalui fata de noi. Dumnezeu a trimis pe Fiul Sau. L-a facut om ca sa se vada fata de om a Fiului Sau si in fata oamenilor sa vada pe Fiul Sau. Sa nu se mai desparta oamenii de Fiul Sau. Nici noi nu mai despartim pe Tatal de Fiu. Daca n-ar fi Fiul lui Dumnezeu, n-ar fi Treime. Atunci n-ar fi venit la noi.

C. N. : *Dintre Sfintii Parinti sunt unii care va sunt mai dragi, mai apropiati, cu care simtiti o anume potrivire launtrica?*

>Pr. D. S. >: Nici un Parinte nu-i identic cu celalalt, fiecare aduce ceva nou. Imi place foarte mult Sfantul Maxim Marturisorul pentru ca e larg, are o expunere larga a invataturii despre Hristos. Imi place Sfantul Grigorie Palama pentru ca a prezentat taina harului, a aratat ca este o gratie necreata si nu una creata. Imi place Sfantul Simeon Noul Teolog pentru ca a pus o nota profund poetica in scrierile lui despre Hristos, o nota de mare simtire.

C. N. : *Cat de stransa este legatura dintre credinta si natiune?*

Pr. D. S. : E rau sa nu mai fie un neam intr-o credinta. Nu mai este una in toate. Am primit o scrisoare anonima, unde mi se spune ca fac o legatura prea stransa intre Ortodoxie si natiune, ca natiunea ar fi pe planul doi. Intai sa-L iubesti pe Dumnezeu si apoi natiunea. Natia este lasata si ea de Dumnezeu. Fiecare natie are un fel de a prinde spiritualitatea, asa cum are si fiecare om. Natiunea noastra de la inceput a fost asa, crestin-ortodoxa. Nu poti desparti cele doua aspecte, cel putin la noi.

C. N. : *Credeti ca se va mai putea ajunge vreodata la unirea Bisericilor?*

Pr. D. S. : E greu, daca ne gandim la Apocalipsa... E greu pentru ca sunt multe porniri egocentrice. Fiecare ar trebui sa pretuiasca ceea ce are celalalt in el si sa ia mai mult de la altii. Nu stiu cum va fi. Toata chestiunea e foarte complicata. Oamenii sunt facuti sa se si intregeasca, nu numai sa se afirme fiecare; sa aduca fiecare ceva propriu, sa fie deschisi altora. Este greu!

C. N. : *De care loc va simtiti cel mai legat?*

Pr. D. S. : De satul meu, de Vladeni. M-a influentat foarte mult. Intelegerea dintre oameni o vad cum era in satul meu natal. Natura o privesc prin prisma aceluia loc binecuvantat.

C. N. : *Simtiti prezenta doamnei preotese langa Sfintia Voastra?*

Pr. D. S. : O simt adeseori, da! Am trait o viata intreaga cu ea... era buna, rabdatoare...

C. N. : *Ce va doriti cel mai mult acum?*

Pr. D. S. : Sa ma mantuiesc, sa nu ma mai chinuie Dumnezeu prea mult cu slabiciunea de acum si sa ma ajute sa ajung la mantuire. Sa-mi fie in preajma mereu...

30 august 1993